

แนวทางการปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง¹

ทินรัตน์ พิทักษ์พงศ์เจริญ² อารี วิบูลย์พงศ์³ และทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์⁴

บทคัดย่อ

ท่ามกลางกระแสการรณรงค์การบริโภคอาหารปลอดภัย การผลิตสินค้าเกษตรให้ได้คุณภาพมาตรฐาน และปลอดภัยจากสารพิษ เป็นการคำนึงถึงสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค ตลอดจนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งจำเป็นต่อผลผลิตลำไย ซึ่งต้องมีระบบการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อเป็นแนวป้องกันต่อผลกระทบรอบด้านที่ลำไยประสบอยู่ในปัจจุบัน ให้สามารถแข่งขันได้กับประเทศอื่น ๆ และมีระบบการผลิตที่ยั่งยืน และสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่มีผลต่อผลผลิตลำไย รวมทั้งนำเสนอบทเรียนและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำไปปรับใช้และขยายผล เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการผลิตของลำไย

คำสำคัญ เศรษฐกิจพอเพียง ลำไย

บทนำ

การผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องอาศัยระบบจัดการการผลิตที่ดีและเหมาะสม ซึ่งผลจากการจัดการนั้นส่งผลโดยตรงต่อผู้ผลิต คือ การลดต้นทุนการผลิต มีการใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า และผลทางอ้อม คือ ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม และผลิตสินค้าที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค การที่จะเกิดแนวทางปฏิบัติที่ดีในการผลิตได้นั้น ต้องมีกรอบแนวคิดที่สามารถแก้ไขปัญหของแต่ละระบบการผลิตได้ความเหมาะสมอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ตามสถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

ประเด็นที่น่าพิจารณาก็คือ การนำหลักการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เป็นแนวทางปฏิบัติที่สร้างประโยชน์ให้กับสินค้าเกษตร โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจ ที่ต้องมีการเตรียมพร้อมทั้งด้านความสามารถในการแข่งขันการส่งออก ต้องอาศัยระบบการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสม จะมีแนวทางการปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสินค้าเกษตร

วิธีศึกษาวิเคราะห์

บทความนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและประมวลจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลำไยและด้านแนวทางการผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสม (GAP) ของลำไย

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “การวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตเกษตรและวิสาหกิจชุมชนตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง”

² ศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร และศูนย์วิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

⁴ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ที่ผ่านมา รวมทั้งจากการประมวลข้อมูลเบื้องต้นและจากการถอดบทเรียนจากการจัดเวทีครั้งที่ 1 ของระบบการผลิตลำไยจากโครงการ “การวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตเกษตรและวิสาหกิจชุมชนตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อวิเคราะห์ถึงแนวทางการปฏิบัติของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการศึกษา

“ลำไย” เป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงติดอันดับหนึ่งของโลก และเป็นผลไม้พืชเศรษฐกิจอันดับหนึ่งในเขตภาคเหนือตอนบน สามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นมูลค่ามากกว่า 4,000 พันล้านบาทต่อปี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2549 :ออนไลน์) และถูกจัดเป็นพืชที่ได้รับการสนับสนุนการปลูกและผลิตเป็นผลไม้ยอดเยี่ยม (Product Champion) ที่มีการผลักดันให้ขยายพื้นที่ปลูกและการผลิตอย่างจริงจัง (ตระกูล ต้นสุวรรณและคณะ, 2545) ทำให้พื้นที่การปลูกลำไยของประเทศในปี 2548 เพิ่มขึ้นรวมประมาณ 740,851 ไร่ โดยเพิ่มจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 8.90 ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตรวมของประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 705,534 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 18.13 (สยามธุรกิจ, 2548) นอกจากนี้ยังเป็นผลไม้ที่สามารถส่งออกได้ทั้งในลักษณะลำไยสด ลำไยแช่แข็ง ลำไยกระป๋องและลำไยอบแห้ง เป็นที่ต้องการของตลาด ทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะลำไยสด ใช้บริโภคภายในประเทศเพียง 30% และส่งออกในรูปผลสดและผลิตภัณฑ์ถึง 70% (กรมศุลกากร, 2549)

ตลาดส่งออกลำไยไทย แบ่งเป็น 2 ตลาด คือ ตลาดเก่า และตลาดใหม่ โดยตลาดเก่าได้แก่ ฮองกง จีน มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และบรูไน ลักษณะลำไยสดที่ต้องการของตลาดมีดังนี้ ตลาดฮองกงต้องการลำไยที่มีการคัดเกรดที่ได้มาตรฐาน ลักษณะเปลือกเรียบ มีสีผิวที่เป็นสีเหลืองทอง ไร้ข้อบกพร่อง ส่วนตลาดอินโดนีเซียและมาเลเซีย ต้องการลำไยที่มีการคัดเกรดไม่ปลอมปน ไม่เน้นสีผิวซึ่งทำให้ลำไยที่มีเปลือกสีคล้ำ ได้แก่ ลำไยที่ค่อนข้างแก่หรือลำไยเปลือกสีน้ำตาลเข้มมักจะส่งเข้าตลาดนี้ ส่วนตลาดใหม่ ได้แก่ แคนาดา อเมริกา ฝรั่งเศสและอังกฤษ เป็นตลาดที่ต้องการลำไยคุณภาพสูง ในปี 2547 ประเทศไทยได้มีการส่งออกลำไยสดไปยังต่างประเทศมูลค่า 2,166.03 ล้านบาท โดยมีจีนเป็นตลาดใหญ่ที่สุด รองลงมาได้แก่ อินโดนีเซีย และฮองกง (กรมศุลกากร, 2549)

ประเทศที่สามารถผลิตลำไยได้คือ ไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน เวียดนามและไต้หวัน โดยเฉพาะจีนถือได้ว่าเป็นประเทศคู่ค้าและคู่แข่งในเรื่องลำไยที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2549 :ออนไลน์) ซึ่งในปัจจุบันประเทศจีนและเวียดนามได้มีการพัฒนาและปรับปรุงสายพันธุ์ของลำไยให้มีผลผลิตสูงและมีคุณภาพดีขึ้น ประกอบกับเงื่อนไขทางการค้าของ WTO ที่หดยกเรื่องของมาตรฐานสินค้า สุขอนามัย รวมทั้งความปลอดภัยด้านพืชและอาหาร ตลอดจนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มาใช้กีดกันทางการค้า อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันการส่งออกลำไยในอนาคตของไทย

นอกจากปัญหาการแข่งขันการส่งออกของลำไยแล้ว ในปัจจุบันสภาวะการผลิตและการตลาดลำไยของไทยยังมีปัญหาหลายประการ อาทิ เช่น ปัญหาผลผลิตล้นตลาด ผลผลิตไม่มีคุณภาพ ต้นทุนการผลิต สูงขึ้น ขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยว ผลผลิตต่อไร่ต่ำ เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องของตลาดกลางค่อนข้างน้อย ขาดข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยทำให้ไม่สามารถทราบราคาขายที่แน่นอนได้ ประกอบกับราคาลำไยมีความแปรผันสูง ขาดระบบการตลาดที่ดีเนื่องจากเกษตรกรยังมีลักษณะที่ต่างคนต่างขาย ทำให้ขาดอำนาจการต่อรอง การจัดการมาตรฐานลำไยที่ไม่แน่นอน เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านคุณภาพสินค้า เป็นปัญหาสำคัญในเรื่องของมาตรฐานคุณภาพ เนื่องจากเกษตรกรยังขาดการดูแลและการบริหารจัดการที่ดี ส่งผลให้ผลผลิตส่วนใหญ่มีคุณภาพระดับปาน

กลาง โดยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 45 ลำไยเกรดดีมีเพียงร้อยละ 30 และอีกร้อยละ 25 เป็นลำไยเกรดต่ำ (สยามธุรกิจ ,2548) ปัญหาสารตกค้าง ปัญหาด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อส่งออกลำไยของไทย เนื่องจากประเทศผู้นำเข้าลำไยมีกฎระเบียบและมาตรการสุขอนามัยที่เข้มงวดในการตรวจสอบโรคพืชและสารเคมี โดยเฉพาะการส่งออกไปจีนซึ่งเป็นตลาดที่สำคัญ การส่งเสริมการผลิตและการควบคุมคุณภาพของผลผลิตลำไยให้ได้มาตรฐาน จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อสร้างความเชื่อถือให้เป็นที่ยอมรับของประเทศผู้ซื้อ และเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการค้าและเป็นการผลักดันการส่งออกลำไยไทยให้ขยายตัวมากขึ้น

พาวิน มะโนชัยและคณะ (2548) ได้เสนอทางรอดให้กับเกษตรกรชาวสวนลำไยไทยดังนี้

1. ลดต้นทุนการผลิต ต้นทุนการผลิตของลำไยนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากค่าแรงเก็บเกี่ยว การคัดเกรดและบรรจุตระกร้าคิดเป็น 30- 50 % ของต้นทุนทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าต้นลำไยทรงพุ่มสูง ต้นทุนการผลิตก็จะสูงขึ้นตาม แนวทางการลดต้นทุนการผลิตที่ทำได้ง่ายและได้ผลดีคือ ลดความสูงของทรงพุ่มเพื่อให้สะดวกต่อการเก็บเกี่ยวและการดูแลรักษาจะช่วยลดต้นทุนการผลิต นอกจากนี้ต้นทุนอีกส่วนหนึ่งยังเกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย สารเคมี ฮอริโมน ฯลฯ ซึ่งจะพบว่า เกษตรกรใช้มากเกินไป การใช้ปัจจัยการผลิตให้เหมาะสมจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะสามารถลดต้นทุน

2. ปรับปรุงผลผลิตให้ได้คุณภาพ การลดต้นทุนการผลิตเพียงอย่างเดียวอาจทำให้เกษตรกรขาดทุนได้ถ้าหากผลผลิตที่ได้ด้อยคุณภาพก็จะจำหน่ายได้ในราคาต่ำ ดังนั้นจึงต้องปรับปรุงคุณภาพผลผลิตควบคู่กับการลดต้นทุนการผลิต

3. เน้นความปลอดภัยของผลผลิต ในยุคของการค้าเสรีมาตรการที่ต่างประเทศมักจะนำมาใช้เพื่อกีดกันสินค้าที่ได้ผลคือ การตรวจสอบผลตกค้างของสารเคมีในผลลำไย ซึ่งจุดนี้นับว่าเป็นจุดอ่อนของเกษตรกรไทย ดังนั้นจึงต้องใช้สารเคมีอย่างระมัดระวังและปฏิบัติตามคำแนะนำการทำการเกษตรที่ดีและเหมาะสมของกรมวิชาการเกษตรอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ

4. เพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ให้สูง จากสถิติปริมาณผลผลิตต่อไร่ของลำไยมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ อย่างไรก็ตามถ้าหากเกษตรกรมีการจัดการสวนลำไยที่ดีจะได้ผลผลิตตั้งแต่ 2,000 – 5,000 กิโลกรัมต่อไร่ภายในปีที่ 10 หลังจากการปลูก นอกจากนี้การปลูกลำไยระยะชิดหรือปลูกถี่ เช่น ระยะ 4x4 เมตร และระยะ 4x6 เมตร จะได้จำนวนต้น 66-100 ต้นต่อไร่ ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่อาจใช้เวลาเพียง 4-5 ปี ก็สามารถให้ผลผลิต 2,000- 4,000 กิโลกรัมต่อไร่

5. เลือกช่วงการผลิตให้เหมาะสม ช่วงเวลาที่ผลผลิตออกสู่ตลาดในปริมาณมากที่สุดคือ เดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม ซึ่งเป็นผลผลิตลำไยในฤดูกาลปกติราคาผลผลิตมักตกต่ำอยู่เสมอ ส่งผลทำให้เกษตรกรจำนวนมากประสบภาวะขาดทุน ถ้าหากเกษตรกรเลือกจังหวะการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดก็จะสามารถจำหน่ายได้ในราคาสูง ดังนั้นเกษตรกรชาวสวนลำไยควรผลิตลำไยทั้งในและนอกฤดู โดยทำหลายรุ่นต่อปีเพื่อลดความเสี่ยงทั้งในด้านการตลาดและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมและยังเป็นการกระจายแรงงานให้ทีมงานทำตลอดทั้งปี

6. สร้างเครือข่ายการผลิตและการตลาด จุดอ่อนของเกษตรกรชาวสวนลำไยอีกอย่างหนึ่ง คือ ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ถ้าหากมีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็ง มีการกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจนทั้งในด้านการผลิตและการตลาด โดยมีภาครัฐคอยเป็นพี่เลี้ยง ช่วยส่งเสริมจะทำให้ภาพรวมของผลผลิตลำไยโดยรวมดีขึ้น

ในปี 2547 รัฐบาลไทยได้ประกาศให้เป็นปีแห่งความปลอดภัยที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล หรือมาตรฐานของประเทศคู่ค้า ดังนั้นการผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องเหมาะสม (Good Agricultural Practice : GAP) ของลำไย จึงเป็นแนวทางที่เกษตรกรต้องปฏิบัติตามคำแนะนำ เนื่องจากเหตุผลหลายประการ คือ

1. เมื่อคุณภาพชีวิตสูงขึ้น ความต้องการคุณภาพของสินค้าย่อมสูงขึ้น สินค้าที่มีคุณภาพและมาตรฐานเท่านั้นที่จะสามารถแข่งขัน และจำหน่ายได้ราคาที่สูงกว่า
2. ปัญหาเรื่องสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary) เป็นปัญหาที่ใช้เป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้าแทนการกีดกันโดยภาษีเมื่อการเปิดการค้าเสรี
3. การผลิตทางการเกษตรในปัจจุบันยังก่อให้เกิดปัญหามากมาย ตั้งแต่อันตรายต่อผู้ผลิต ผู้บริโภคและเกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม

การแก้ปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องแก้ไข ตั้งแต่เริ่มปลูกขบวนการผลิต การผลิตเพื่อให้ได้สินค้าทางการเกษตรที่มีคุณภาพ ต้องเริ่มตั้งแต่ต้น หรือแม้กระทั่งก่อนปลูกพืชเมื่อขบวนการทุกขั้นตอนถูกต้อง จึงจะสามารถคาดหมายผลผลิตที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานได้ หากขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งผิดพลาด โอกาสที่จะได้สินค้าเกษตรเป็นที่ต้องการของตลาดก็จะน้อยหรือเป็นไปได้ จึงเป็นที่มาของแนวคิดในเรื่องการผลิตทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม เพื่อให้ได้ลำไยที่มีคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ คือ ขนาดผลสม่ำเสมอภายในช่อ ปลอดภัยจากสารพิษ และปลอดภัยจากศัตรูพืช (สำนักงานวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1,2546)

การผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องเหมาะสม (Good Agricultural Practice : GAP) คือ แนวทางในการทำเกษตรกรรมเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพที่ดี ตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ผลผลิตสูงคุ้มค่าการลงทุน และขบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกร และผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุดเกิดความยั่งยืนทางการเกษตรและไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม (กรมวิชาการเกษตร,2549 :ออนไลน์)

สำหรับขั้นตอนการปฏิบัติของการผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องเหมาะสมของลำไยนั้น กรมวิชาการเกษตรได้แนะนำวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างจากการปลูกลำไยจากวิธีการดั้งเดิม เพื่อให้ได้ผลผลิตลำไยที่มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานที่กำหนดเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค และมีความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการจัดการผลผลิตอย่างเป็นระบบตั้งแต่ขั้นตอน การเตรียมการปลูก การดูแลรักษา จนถึงขั้นตอนหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ผลผลิตลำไยที่ คุณภาพ ดังเช่นการศึกษาของ สากันย์ สุวรรณการ และคณะ (2548) ได้สรุปผลการศึกษาไว้ว่า สวนลำไยของผู้ปลูกลำไยที่อยู่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพหรือธรรมชาติเอื้ออำนวยต่อการผลิตลำไยคุณภาพสูง ผ่านการกลั่นกรองจากฐานข้อมูลของกระทรวงเกษตร ฯ ว่าได้รับการฝึกอบรมและปฏิบัติตามหลักการ GAP ด้วยดี พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่มีความรู้และประสบการณ์ดี มีสวนลำไยที่มีอายุเหมาะสม และใช้วิธีเขตกรรมที่ดี เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จากฐานข้อมูลของผู้ปลูกลำไยทั้งหมด ประกอบกับการตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวว่าปลอดภัยสารปนเปื้อน โดยมีใบรับรอง GAP ของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ (สวพ.1) การตรวจสอบคุณภาพเพื่อการตลาดได้ผลผลิตเกรด AA คือ 60-80 ผลต่อกิโลกรัม ผิวฉ่ำสวยตามธรรมชาติ ไม่มีตำหนิรุนแรงจากเชื้อโรคและแมลง จัดได้ว่า ผลผลิตลำไยที่มีคุณภาพสูง เป็นพืชปลอดภัยต่อการบริโภค

ในปี 2547 หน่วยงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคของกรมวิชาการเกษตร ได้ร่วมกันรณรงค์ให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ GAP ได้กว่า 244,500 ราย ครอบคลุมพื้นที่กว่า 1.36 ล้านไร่ โดยประกอบไปด้วย ผลไม้ที่ส่งออกหลัก คือ ทุเรียน มังคุด ลำไย ส้มโอ ลิ้นจี่ มะม่วง และมะขาม ในส่วนของลำไยนั้น มีเกษตรกรที่ผ่านการตรวจสอบได้การรับรองระบบการจัดการคุณภาพพืช(GAP) และได้รับสัญลักษณ์ Q ไปแล้ว 12,966 ราย ซึ่งจะได้รับ

ให้เป็นผู้ที่ผลิตผักและผลไม้ที่ดีได้คุณภาพ ปลอดภัยปลอดสารตกค้าง (สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 เชียงใหม่ ,2549 : ออนไลน์)

แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ (ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ตามหนังสือที่ รล.0003/18888 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 สำนักพระราชพิธีการ พระบรมมหาราชวัง กทม.)

การพัฒนาตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง,2549 : ออนไลน์)

การประยุกต์หรือการปรับใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทางการเกษตร

ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา หรือ ตั้งแต่ปี 2537 ที่มีพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีผู้รู้และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พยายามนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในด้านเกษตร ดังนี้

1. เกษตรทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีใหม่ เป็นทฤษฎีที่มีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน มีแนวคิดการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยขั้นต้นเป็นการจัดสัดส่วนการผลิตที่เหมาะสม ขั้นสองเป็นการจัดการแบบรวมพลัง ร่วมมือกันทุกระบบภายในชุมชนเอง ขั้นที่สาม ระดมทรัพยากรภายนอกชุมชน แต่ละฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ฟังพากันอย่างสมดุล หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ขั้นที่หนึ่งพึ่งพาตนเองได้ ขั้นที่สอง ชุมชนเป็นอิสระ และขั้นที่สาม ฟังพากันกับโลกภายนอก (ชัยอนันต์ สมุทวณิช,2541: ออนไลน์) การเกษตรทฤษฎีใหม่ เน้นที่การพหุมีพอกินโดยเลี้ยงตนเองได้ พร้อมยึดหลักความสามัคคี การพหุมีพอกิน การสร้างสรรให้ตนเองและส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ต้องมีการใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างฉลาด ประหยัด และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการหาทางเพิ่มมูลค่า และด้านเทคโนโลยี ต้องรู้จักใช้เทคโนโลยีโดยใช้ประกอบกับภูมิปัญญาชาวบ้าน (ดุสิต มานะจติ และคณะ,2545) นอกจากนี้ได้มีนำทฤษฎีใหม่มาปรับใช้กับทางการเกษตรอย่างเป็นรูปธรรม โดยการบริหารทรัพยากรตามทฤษฎีใหม่นั้น เกษตรกรสามารถใช้เป็นแนวปฏิบัติอย่างสอดคล้องกับความเหมาะสมทางเทคนิค ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชี้แนะให้เกษตรกรรายย่อย มีแนวปฏิบัติรวมทั้งสูตรที่เข้าใจง่าย ด้วยการจัดสรรที่ดินออกเป็น 4 ส่วน ให้เป็นแหล่งน้ำหรือสระ (ร้อยละ 30) แหล่งเพาะปลูกพืชหลัก คือ ข้าว (ร้อยละ 30) แหล่งเพาะปลูกอื่นๆ (ร้อยละ 30) และแหล่งที่อยู่อาศัยและโรงเรียนเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 10) ทั้งนี้ได้ทรงคำนวณค่าเฉลี่ยสำหรับเกษตรกรรายย่อย ซึ่งถือครองที่ดินประมาณ 15 ไร่ ว่าจะต้องการแหล่งน้ำขนาด 10,000

ลูกบาศก์เมตร หรือ ประมาณ 3 ไร่ สำหรับการเพาะปลูกตลอดปี (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ,2549 : ออนไลน์)

นอกจากนี้ ปรียานุช พิบูลสรวุฑ (2544:ออนไลน์) ได้กล่าวถึง เกษตรทฤษฎีใหม่ ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งในการสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง ทั้งในระดับครอบครัว และสังคมชนบท ประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติตามเกษตรทฤษฎีใหม่ จะทำให้เกษตรกรและครอบครัวมีความมั่นคงด้านอาหารมากขึ้นและสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น และจะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น อันจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้แก่ชุมชน

จะเห็นว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพ จะเห็นได้จากทฤษฎีใหม่ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ความสำคัญกับการที่เกษตรกรต้องมีแหล่งน้ำของตนเองที่คุ้มค่าน้ำในทางเศรษฐกิจ ไม่พึ่งแหล่งน้ำสาธารณะแต่อย่างใด ผลให้การใช้ทรัพยากรน้ำในภาคการเกษตร เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และในยามที่ขาดแคลนน้ำ เกษตรกรจะยังสามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่เดือดร้อน เพราะมีแหล่งน้ำพอเพียงสำหรับการผลิตและเลี้ยงดูครอบครัว

2. แนวคิดเกษตรกรรมทางเลือก

เกษตรกรรมทางเลือก เป็นแนวคิดหนึ่งที่เป็นทางออกในการแก้ปัญหาด้านเกษตรที่สั่งสมมานานจากการพัฒนาประเทศและการปฏิวัติเขียว ที่เน้นการพึ่งพาเทคโนโลยีที่ทันสมัย เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพโดยขาดการบำรุงรักษาทรัพยากรการผลิต ทำให้ทรัพยากรการผลิตและผลิตภาพทางการเกษตรลดต่ำลง อีกทั้งต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากได้รับผลกระทบตามราคาน้ำมัน ในทางตรงกันข้ามราคาผลผลิตกลับมีแนวโน้มลดลง ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ลดลง มีภาระหนี้สิน และเกิดปัญหาความยากจน และปัญหาอื่นๆ ตามมา จึงได้มีการเสนอระบบเกษตรกรรมทางเลือกในรูปแบบต่างๆ มาปรับใช้ในระบบการผลิต เช่น เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน) มูลนิธิสิทธิกรรมธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ ไร่สวนผสม และเกษตรผสมผสาน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการกำหนดไว้ในนโยบายแห่งชาติ เช่น นโยบายเกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติ ยุทธศาสตร์เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวาระแห่งชาติ นำเสนอโดยสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (เจริญวิทย์ เสน่ห์หา,2549 : ออนไลน์)

สำหรับระบบการผลิตของเกษตรอินทรีย์นั้นเป็นระบบที่ปลอดภัยและมีค่านึงถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีหลักพื้นฐานการผลิตที่พึ่งตนเอง เน้นการใช้วัสดุธรรมชาติในพื้นที่ โดยค่านึงถึงความสอดคล้องและสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน (วรเวทย์ อารังธัญลักษณ์,2549: ออนไลน์) ดังนั้นการปรับเปลี่ยนการผลิตจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรต้องมีการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบริหารจัดการระบบการผลิตให้เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยาและกอบศักดิ์ ภูตระกูล (2545)ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเกษตรกรรมไว้ว่า ในการแก้ปัญหาที่เกิดจากการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว และปัญหาความไม่แน่นอนของราคาสินค้าเกษตร ซึ่งทำให้เกษตรกรมีความเสี่ยงทั้งด้านรายจ่ายและรายรับ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้เกษตรกรไทยยากจนนั้น เกษตรกรควรมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันด้านอาหารสำหรับบริโภคภายในครัวเรือนเป็นอันดับแรกและเมื่อครอบครัวมีความมั่นคงทางอาหาร ก็สามารถใช้เวลาที่เหลืออยู่เลี้ยงสัตว์ ปลูกผักและผลไม้ เพื่อบริโภคเอง และส่วนที่เหลือสามารถนำไปขายในตลาดได้ โดยเน้นหลักพอประมาณ คือ ไม่ได้ทำเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดที่ไม่แน่นอน และเกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้นเท่านั้น ทั้งนี้เกษตรกรจำเป็นต้อง

มีความรอบคอบและมีเหตุผลในการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ เพื่อกระจายความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอก และอยู่เหนือการควบคุมของเกษตรกรเอง

จากการประยุกต์หรือการปรับใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทางด้านการเกษตรดังกล่าวข้างต้น มีเป้าหมายและผลการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน คือ เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก มีการพัฒนาที่นำไปสู่ความสมดุลและความยั่งยืนของระบบการผลิต ภายใต้เงื่อนไขที่สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่และศักยภาพของตนเอง เหมือนดังข้อสรุปของ สุเมธ ตันติเวชกุล (2544) ที่กล่าวไว้ว่า แนวทางการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการหันมายึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

- 1) พึ่งตนเองทางจิตใจ คือ คนที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าตนเองสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจึงควรที่จะสร้างพลังผลักดันให้ต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริต
- 2) พึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน
- 3) พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือ การส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่นมาใช้ และสามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4) พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้มีการศึกษา ทดลองทดสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสังคมไทย และสิ่งสำคัญสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม
- 5) พึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ แม้ไม่มีเงิน ก็ยังมีข้าว ปลา ผัก ผลไม้ในท้องถิ่นของตนเองเพื่อการยังชีพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหภาคต่อไปได้

แนวทางการปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ถึงแนวทางการปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แบ่งเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1. ประเด็นด้านแนวทางการผลิตของเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกลำไย กับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

การประมวลข้อมูลเบื้องต้นและการถอดบทเรียนของระบบการผลิตลำไย ได้จากกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย 3 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพ (พัฒนาหนองปรือ) มีระบบการผลิตลำไย - ผักปลอดสารพิษ
- 2) กลุ่มปุ๋ยหมักอินทรีย์ฟอสเฟตบ้านแคว มีระบบการผลิตลำไย - พริก-มะเขือ
- 3) กลุ่มสหกรณ์ผู้ผลิตและตลาดกลางการเกษตรออยเต่า จำกัด มีระบบการผลิตลำไยเชิงเดี่ยว

กลุ่มตัวอย่างในระบบการผลิตลำไย เห็นว่าการดำเนินงานของกลุ่มเน้นการพึ่งพาตนเอง/ลดการพึ่งพาปัจจัยปัจจัยจากภายนอก ลดค่าใช้จ่าย เพื่อลดต้นทุนด้านการผลิต รวมทั้งมองถึง การมีสุขภาพที่ดี และการไม่สร้างหนี้ เช่น การเริ่มผลิตปุ๋ยทั้งปุ๋ยหมักชีวภาพและปุ๋ยน้ำมาใช้กันเองภายในกลุ่มปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพ (พัฒนา

หนองปรือ) เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า กลุ่มตัวอย่างมีแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจ แต่แนวทางปฏิบัติของแต่ละกลุ่มอาจมีความแตกต่างกันบ้าง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพ (พัฒนาหนองปรือ) มีแนวคิดที่จะปรับปรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีต ซึ่งจากการระดมความคิดเห็นร่วมกันจากเวที กลุ่มมีสโลแกนประจำกลุ่มว่า “เราทำร้ายคุณ (ดิน) มามากแล้ว เราจะบำรุงให้คุณสมบูรณ์เหมือนเดิม ด้วยปุ๋ยหมักชีวภาพ” กลุ่มจึงร่วมกันผลิตปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพเพื่อแบ่งปันกันในกลุ่มและขายภายในชุมชน หรือผลิตตามคำสั่งซื้อจากภายนอกเป็นบางครั้ง ด้วยแนวคิดที่ต้องการฟื้นฟูคุณภาพของดินและรักษาคุณค่าของดินดีตามธรรมชาติ จะเห็นว่า กลุ่มให้ความสำคัญกับเรื่องดินเป็นหลัก เป็นการคำนึงความสมดุลของสิ่งแวดล้อมและเน้นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งทำให้กลุ่มผู้ผลิตลำไยได้มีการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาปรับปรุงดิน โดยการหันมาใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพและปุ๋ยน้ำ ซึ่งเป็นการลดต้นทุนการผลิตในทางหนึ่ง เนื่องจากต้นทุนการผลิตของลำไยต่อไร่ เท่ากับ 10,131.75 บาท ส่วนใหญ่เป็นค่าแรงในการเก็บเกี่ยว รองลงมาคือปุ๋ยเคมี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2548) ดังนั้นการนำปุ๋ยหมักชีวภาพและปุ๋ยน้ำมาใช้ อาจจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยลดต้นทุนการผลิต และผลจากปฏิบัติอาจนำไปสู่ ผลตามแนวทางการผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องเหมาะสม (GAP) ของลำไยในด้านขบวนการผลิตปลอดภัยต่อเกษตรกร ผู้บริโภค ไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และมีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุดเกิดความยั่งยืนทางการเกษตร จากแนวปฏิบัติของกลุ่มดังกล่าวจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่อาจนำไปสู่แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มมีการปลูกผักปลอดสารพิษแซมในสวนลำไย ส่วนใหญ่เป็นผักพื้นบ้าน เช่น ชะอม พริก มะเขือ เป็นต้น ซึ่งเป็นการปลูกเพื่อบริโภคและขาย สร้างรายได้เสริมเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ส่วนรายได้จากลำไยที่เป็นพืชหลักไว้สำหรับชำระหนี้เป็นส่วนใหญ่ จะเห็นได้ว่าแนวปฏิบัติดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยให้ความสำคัญด้านการบริโภคภายในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจึงขาย และมีความรอบคอบและมีเหตุผลที่มีการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ เพื่อกระจายความเสี่ยง ไม่หวังพึ่งรายได้จากการขายลำไยเพียงทางเดียว อีกทั้งคำนึงถึงความปลอดภัยจากสารพิษและต้องการให้คนในครอบครัวได้มีสุขภาพที่ดี อย่างไรก็ตามแนวทางด้านการดำเนินงานของกลุ่มด้านการตลาด กลุ่มมุ่งเน้นการขายปุ๋ยภายนอกชุมชนเป็นหลัก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการแข่งขันกับกลุ่มอื่นๆ ภายในชุมชน ที่เริ่มมีการผลิตปุ๋ยเพื่อจำหน่ายเหมือนกับกลุ่ม

กลุ่มสหกรณ์ผู้ผลิตและตลาดกลางการเกษตรรอยเต่า จำกัด เห็นว่าการปรับเปลี่ยนการตัดแต่งทรงพุ่ม (ผ่าซีกทรง) เพื่อให้สามารถดูแลรักษา ควบคุมผลผลิต และเก็บเกี่ยวได้ง่าย (ช่วยให้ประหยัดแรงงาน และต้นทุนการผลิต) ที่สำคัญคือ สามารถจัดการดูแลได้ด้วยตนเอง เป็นแนวทางหนึ่งในการลดต้นทุนการผลิต เหมือนดังเช่น พาวิณ มะโนชัยและคณะ (2548) แนะนำในเรื่องการลดต้นทุนการผลิต เนื่องจากต้นทุนการผลิตของลำไยนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากค่าแรงเก็บเกี่ยว การตัดเกรดและบรรจุตระกร้าคิดเป็น 30- 50 % ของต้นทุนทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าต้นลำไยทรงพุ่มสูง ต้นทุนการผลิตก็จะสูงขึ้นตาม แนวทางการลดต้นทุนการผลิตที่ทำได้ง่ายและได้ผลดีคือ ลดความสูงของทรงพุ่มเพื่อให้สะดวกต่อการเก็บเกี่ยวและการดูแลรักษาจะช่วยลดต้นทุนการผลิต จะเห็นว่าการปรับเปลี่ยนการตัดแต่งทรงพุ่มให้สะดวกในการปฏิบัติของกลุ่มสหกรณ์ผู้ผลิตและตลาดกลางการเกษตรรอยเต่า จำกัด เป็นแนวทางที่ช่วยลดต้นทุนการผลิตของลำไย นอกจากนี้กลุ่มมีแนวปฏิบัติด้านการใช้ปุ๋ยแบบผสมผสาน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับระบบการผลิต โดยช่วงหลังเก็บเกี่ยวต้องมีการตัดแต่งกิ่งบำรุงต้นลำไยด้วยปุ๋ยหมัก ช่วงออกดอกใช้ปุ๋ยชีวภาพ และช่วงลำไยออกผลต้องใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งกลุ่มเห็นว่าถ้าใช้ปุ๋ยอินทรีย์ช่วงนี้ จะทำให้ลำไย

เมล็ดโต แต่ไม่หวาน จากแนวปฏิบัติของกลุ่มดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน มีความรอบคอบและมีเหตุมีผล ส่งผลให้ผลผลิตสูงคุ้มค่าการลงทุน

กลุ่มปุ๋ยหมักอินทรีย์ฟอสเฟตบ้านแคว มีแนวความคิดพัฒนาวัตุดิบมาใช้ในกลุ่มเพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยมีการพัฒนาสูตรปุ๋ยให้ได้คุณภาพและแบ่งปันให้สมาชิกภายในกลุ่มใช้เป็นหลัก ซึ่งกลุ่มมีแนวคิดที่จะหันมาผลิตลำไยตามแนวเกษตรอินทรีย์มากขึ้น เช่น การทดลองนำน้ำส้มควันไม้ มาใช้ในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช แต่เทคนิคในการผลิตปุ๋ย ยังมีส่วนผสมของสารเคมีหลายชนิด เช่น ยูเรีย ฟอสเฟต เป็นต้น เทคนิควิธีดังกล่าวกลุ่มได้จากการศึกษาดูงานและปรึกษาผู้ที่มีความรู้ แล้วนำความรู้ที่ได้รับมาผนวกเข้ากับภูมิปัญญาของคนในชุมชน จะเห็นว่า กลุ่มยังมีความรู้ความเข้าใจด้านเกษตรอินทรีย์ยังไม่ถูกต้อง แต่แนวทางด้านการดำเนินงานของกลุ่มที่เน้นความเข้มแข็งภายในกลุ่มและแบ่งปันให้สมาชิก เป็นแนวทางการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

2. ประเด็นการเชื่อมโยงวิธีการปฏิบัติเป็นเลิศจากการถอดบทเรียนของระบบการผลิตลำไย กับ

แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

การถอดบทเรียนเพื่อหาวิธีการปฏิบัติเป็นเลิศของระบบการผลิตลำไย เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มผู้ผลิต และให้มีการประเมินถึงวิธีการปฏิบัติเป็นเลิศภายในองค์กรของตนเองในเบื้องต้น ซึ่งสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

การใช้เทคโนโลยี

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อทุ่นแรง เช่น เครื่องผสม เครื่องย่อยสลาย และเครื่องบดย่อยวัสดุ วัชพืช กากอาหาร เป็นต้น จากการที่กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยได้นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อผลิตปุ๋ยไว้ใช้เอง เป็นการบริหารการผลิตเพื่อจัดหาวัตุดิบมาใช้ ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัตินอกเหนือจากการจัดการผลิตในสวนลำไย สาเหตุที่นำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้เพื่อประหยัดเวลา และแรงงาน และสามารถนำเศษวัสดุเหลือใช้ในท้องถิ่นกลับมาใช้เป็นวัตุดิบของกลุ่ม ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ ลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกและส่งผลกระทบต่อปริมาณการผลิตตลอดภัยต่อเกษตรกร ผู้บริโภค ไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม และมีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุดเกิดความยั่งยืนทางการเกษตร

นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยี ของกลุ่มผู้ผลิตยังหมายถึง เทคนิคการผลิต ที่มีการปรับเปลี่ยนการตัดแต่งทรงพุ่มลำไยเพื่อง่ายต่อการดูแลรักษาและเก็บเกี่ยว ซึ่งเทคนิคดังกล่าวนี้สอดคล้องกับวิธีการปฏิบัติตามแนวทางการผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสม (GAP) ที่มีในขั้นตอนการตัดแต่งกิ่งต้นลำไยในช่วงอายุต่างๆ เพื่อให้สะดวกในการปฏิบัติงาน

การใช้ทรัพยากร

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย มีแนวทางการปฏิบัติโดยการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น และให้ความสำคัญกับการจัดการระบบน้ำ สำหรับวิธีปฏิบัติด้านการใช้ทรัพยากร ได้แก่ การลดการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี ใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น ประหยัดและหาได้ง่าย และเน้นการใช้ทรัพยากรในสวนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ปลูกพืชแซมในพื้นที่หลากหลายชนิดเพื่อเพิ่มรายได้ เช่น การปลูกผัก ซึ่งแนวปฏิบัติด้านการใช้ทรัพยากรของกลุ่มผู้ผลิตโดยเฉพาะด้านการจัดการระบบน้ำ เป็นแนวปฏิบัติที่เน้นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า

การใช้แรงงาน

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย มีแนวทางการปฏิบัติการใช้แรงงาน โดยเน้นใช้แรงงานในครัวเรือน/ในชุมชน ซึ่งกลุ่มในระบบการผลิตลำไยมีการใช้แรงงานการผลิตในชุมชนมากกว่าร้อยละ 50 สำหรับวิธีการปฏิบัติด้านแรงงาน คือ ใช้แรงงานครัวเรือนเป็นหลักในเรื่องการดูแลรักษาสวนลำไย เช่น ใช้แรงงานถางหญ้า แทนเครื่องตัดหญ้า และมีการนำเครื่องจักรมาช่วยในการผลิตตามความเหมาะสม และจ้างงานในช่วงเก็บเกี่ยว จากแนวทางการปฏิบัติการใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก และมีการจ้างแรงงานเท่าที่จำเป็น เป็นแนวทางหนึ่งในการพึ่งตนเอง

การบริหารความเสี่ยงด้านการผลิต

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย มีแนวทางการปฏิบัติด้านการคัดเลือก/ตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบ เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในการปลูกลำไยนั้น เป็นเรื่องของการผลิตที่มีคุณภาพ ทราบแหล่งที่มาของแรงงาน และผลิตตามความต้องการของตลาดและคำสั่งซื้อ และวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด สำหรับวิธีการปฏิบัติด้านการบริหารความเสี่ยงด้านการผลิต มีดังนี้ ด้านการวางแผนการผลิตนั้น กลุ่มผู้ผลิต เห็นว่าการแบ่งการผลิตเป็น 3 รอบการผลิต ใน 1 ปี (ก่อนฤดู ในฤดู หลังฤดู) โดยจัดสรรปริมาณการผลิตที่จะออกสู่ตลาดในแต่ละรอบ โดยพิจารณาความต้องการของตลาดจีนเป็นหลัก ซึ่งในการผลิตยังคงใช้พื้นที่เท่าเดิมและใช้แรงงานเท่าเดิม ทั้งนี้คาดว่าจะเป็นการกระจายผลผลิตและช่วยให้ผลผลิตมีราคาสูงขึ้น แต่เกษตรกรต้องเรียนรู้เรื่องการทำลำไยออกดอก 3 ฤดูได้ นอกจากนี้การหลีกเลี่ยงความเสี่ยง สามารถทำได้ด้วยการพยายามลดต้นทุน ทำให้ต้นทุนต่ำ ซึ่งต้องอาศัยการจัดการที่ดีในด้านการดูแลรักษา และการใช้เทคนิคการผลิตต่างๆ ที่ชัดเจนและและการปลูกพืชให้หลากหลายในสวนลำไย จากแนวปฏิบัติด้านการบริหารความเสี่ยงด้านการผลิต จะเห็นได้ว่า แนวทางการปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันและมีเหตุมีผลในการบริหารจัดการการผลิต เพื่อลดความเสี่ยงทั้งในด้านการตลาดและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและยังเป็นกระจายแรงงานให้มั่งนทำตลอดปี

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

วิธีการปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ที่สอดคล้องกับตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการมองเห็นภาพรวมของระบบการผลิต ตั้งแต่การบริหารการผลิต การผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวจนถึงการจัดจำหน่าย เพื่อการใช้ทรัพยากรเกิดประโยชน์สูงสุด เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก และลดต้นทุนการผลิต ส่วนขั้นตอนการปฏิบัติตามแนวทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสม (GAP) เป็นแนวทางการปฏิบัติที่เน้นการจัดการในสวนลำไยเป็นหลัก เพื่อให้มีการจัดการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและมีระบบเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพที่ดี ตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ผลผลิตสูงคุ้มค่าการลงทุน และขบวนการผลิตจะต้องปลอดภัยต่อเกษตรกร และผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุดเกิดความยั่งยืนทางการเกษตรและไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่าแนวทางการปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยสามารถนำไปปรับใช้เพื่อเข้าสู่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ อีกทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแนวทางทั้งสองแนวทาง ยังสามารถนำไปปรับใช้กับแนวทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสม (GAP) ได้อีกเช่นกัน กล่าวคือแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ครอบคลุมกว่าแนวทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสม (GAP) เนื่องจากมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์การผลิตที่เปลี่ยนแปลง

ไป ส่วนการปฏิบัติแนวทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสม (GAP) มีการกำหนดขั้นตอนและความเหมาะสมไว้ ทำให้การปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยให้เข้าสู่ระบบ (GAP) ต้องมีความเข้มงวดและให้ได้มาตรฐาน

ข้อเสนอแนะเบื้องต้นเพื่อปรับแนวทางการปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้สามารถประยุกต์ใช้ร่วมกัน ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบการผลิตของลำไยจากบทความนี้ เห็นว่า ควรพิจารณาถึงเรื่องการใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพสามารถนำไปปรับใช้หรือทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต เทคนิคการจัดการตัดแต่งกิ่งลำไยตามแนวทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสม (GAP) เป็นเรื่องที่ควรใส่ใจ สำหรับวิธีการปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดความสะดวกในการจัดการทั้งด้านการดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว และสามารถใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักได้ นอกจากนี้การให้คำแนะนำด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการเกษตร. 2549. **การผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้องและเหมาะสม**. [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา: www.doa.go.th/gap/menu_gap.htm. (28 สิงหาคม 2549).

กรมศุลกากร .2549. **ปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยสด แยกรายประเทศ ปี 2544-2548**. [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา: www.oard1.org/lumyai.htm#amount. (4 พฤษภาคม 2549).

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

.2549. **หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://www.doae.go.th/report/SE/html/02.htm>. (28 สิงหาคม 2549).

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยาและกอบศักดิ์ ภูตระกูล. 2545. **“การพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.sufficiencyeconomy.org/mfiles/1072237516/6%20apply.pdf> (28 สิงหาคม 2549).

เจริญวิท เสนหา. 2549. **เกษตรยั่งยืนตามรอยทางเศรษฐกิจพอเพียง ทางเลือก ทางรอดประเทศไทย**.

[ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.policythailand.com/public.php?fktype=2&subtype=13> (28 สิงหาคม 2549).

ชัยอนันต์ สมทวนิช.254. **“ทฤษฎีใหม่: มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด”**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

[.http://www.sufficiencyeconomy.org/show.php?id=55](http://www.sufficiencyeconomy.org/show.php?id=55). (28 สิงหาคม 2549).

ดุสิต มานะจติและคณะ . 2545. **เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ณ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาลำไย**

“หริภุญชัย”. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาลำไย “หริภุญชัย” คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ตระกูล ต้นสุวรรณและคณะ .2545. **การจัดทรงพุ่มของลำไยเพื่อการผลิตในเชิงอุตสาหกรรม**. เชียงใหม่:

ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .

ปรียานุช พิบูลสรารุณ. 2544. **“ความเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคม : ประสบการณ์จากประเทศไทย”**.

[ระบบออนไลน์].แหล่งที่มา:<http://www.sufficiencyeconomy.org/mfiles/1072237516/6%20apply.pdf> (28 สิงหาคม 2549).

- พาวิน มะโนชัยและคณะ. 2548. **คู่มือการจัดการสวนลำไยให้ได้คุณภาพ**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ยูเนียน.
- วรเวทย์ อัมรินทร์ลักษณ์. 2549. **เกษตรอินทรีย์วิถีชุมชนมาตรฐานและความยั่งยืน**. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา : <http://www.policythailand.com/public.php?fktype=2&subtype=13> (28 สิงหาคม 2549).
- สยามธุรกิจ. 2548. **“ลำไย พืชเศรษฐกิจบนเส้นทางแข่งขัน”**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา :
[http://www.siamturakij.com/book/index.php?option=com_content&task=view&id=2011&Itemid=0\(5](http://www.siamturakij.com/book/index.php?option=com_content&task=view&id=2011&Itemid=0(5) สิงหาคม 2549).
- สากันย์ สุวรรณการ และคณะ. 2548. **โครงการศึกษาและกำหนดเขตการผลิตลำไยที่มีคุณภาพสูง**. เชียงใหม่ :
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุเมธ ตันติเวชกุล .2544. **“เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ”ในใต้เบื้องพระยุคลบาท**. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มติชน.
- สำนักราชเลขาธิการ พระบรมมหาราชวัง .2542. **ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง** ตามหนังสือที่ รล.0003/18888 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542
กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2549. **สถานการณ์การผลิตและการตลาดลำไย**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:
www.oae.go.th/Longan.xls (4 พฤษภาคม 2549).
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 เชียงใหม่. 2549. **ผลิตลำไยอย่างไร ให้ได้คุณภาพระดับ AA**.
[ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://ndoae.doe.go.th/news/news_016.html (28 สิงหาคม 2549).